

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Sunn av det skjønnne, syk av det stygge?

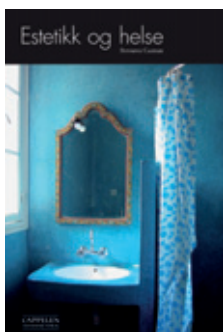
Caspari S.

Estetikk og helse

137 s, ill. Oslo: Cappelen Damm, 2009.

Pris NOK 249

ISBN 978-82-02-30678-6

Er det bra for oss at vi har det pent rundt oss? Og er det i så fall bra for vår helsetilstand? Forfatteren av denne boken er cand.philol. fra Universitetet i Oslo, med grunnfag i pedagogikk, mellomfag i idé-

historie og hovedfag i filosofi. I tillegg er hun sykepleier, har undervisnings erfaring og forskningsbakgrunn fra Høgskolen i Oslo og er aktiv billedkunstner. Hun har skrevet en doktorgradsavhandling med tittelen *Det gyldne snitt – Den estetiske dimensjon, en kilde til helse og et etisk anliggende* (1). Hennes bakgrunn for å drøfte sammenhengen mellom estetikk og helse burde derfor være uslåelig.

Emnet for den foreliggende boken er vidt, men forfatteren konsentrerer seg om miljøet i helseinstitusjoner. Hennes konklusjon, sammenfattet i siste avsnitt (s. 123), er kanskje ikke overraskende: «Skjønnhet alene kan kanskje ikke helbrede, men skjønnhet og estetikk er en viktig dimensjon både når det gjelder å bevare og å gjenopprette helsen samt for å ivareta menneskets verdighet i dagliglivet, i institusjoner ved sykdom og rehabilitering, samt i livets siste fase.» Altså er klart *tja* til spørsmålet om estetikken virker. De enkelte kapitlene fører fra hver sin synsvinkel frem til denne konklusjonen.

Boken er populærvitenskapelig. Den er normativ i den forstand at de litteraturbelagte drøftingene fører frem til anbefalinger for et estetisk miljø, slik forfatteren mener det bør være for å være helsemessig gunstig. Som et vedlegg refererer hun «vårdvitenskapens grunnantagelser» (vedlegg 3, s. 129). Dette understreker at forfatteren har et normativt budskap.

Fremstillingsformen blir av og til litt utflytende, og fagspråket kan under tiden virke fremmed for den allmenne leser.

For eksempel definerer hun «vård» brukt som et norsk ord og redegjør for dets betydning (s. 128), men likevel skurrer det mange av de gangene begrepet opptrer i teksten.

Boken gir mersmak, og siden det i forordet står at den bygger på doktoravhandlingen, fikk jeg fatt i denne. Faktisk viste den 263 sider tykke avhandlingen seg å være enda mer interessant å lese. I denne beskriver hun nemlig sitt omfattende empiriske arbeid om estetikk i helseinstitusjoner. Gjennom flere delstudier har hun tatt for seg problemstillingene på flere måter. Disse håndfaste erfaringene får bare en beskjeden plass i den nye boken. Det er synd, fordi de er viktige premisser for hennes synspunkter på estetikkens plass i helsearbeidet.

Øivind Larsen

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Caspari S. *Det gyldne snitt – Den estetiske dimensjon, en kilde til helse og et etisk anliggende*. Doktoravhandling. Åbo: Samhälls- och vårdvetenskapliga fakulteten, Åbo Akademi, 2004.

Storm i forskningsetisk vannglass

Ruyter KW, Solbakk JH, Waal H, red.

Rusmiddelbrukeren og forskeren

148 s, tab. Oslo: Senter for rus- og avhengighetsforskning, 2009. Pris gratis
ISBN 978-82-303-1257-5

2. juni 2008 publiserte *Apollon*, Universitetet i Oslos prisbelønte forskningsmagasin, en rekke innslag om rusforskning. Et av innslagene, Rusavhengige deltar i forskning med livet som innsats, var et intervju med

allmennlege Jo Siri Ekgren, som hadde sendt bekymringsmelding til Helsetilsynet, Regional etisk komité og Det medisinske fakultet ved Universitetet i Oslo der han beskyldte forskerne bak flere placebo-kontrollerte forsøk med substitusjonspreparatene Metadon og Subutex for uetisk virksomhet. Samme dag, og sikkert ikke

tilfeldig, var det et innslag i NRKs forskningsmagasin *Verdt å vite*, der Ekgren, godt sekundert av etikkprofessor Jan Helge Solbakk, fikk fremføre sine beskyldninger som professor Helge Waal, hovedmannen bak de omtalte forsøkene, måtte stå til rette for. Felles for disse to medieoppslagene var at journalistene (og Solbakk) valgte Ekgrens forskningsfiendtlige posisjon. Dette ga gjenklang i journalistlauget, og flere medier kastet seg raskt på karusellen i håp om å gjøre et skup. *Dagens medisin* hadde selv sagt et oppslag, og *Morgenbladet* hadde en meget forskningskritisk lederkommentar, med påfølgende «brannslukking» fra professor Waal og dekanus Wisløff. Men det var særlig den erfarne *Aftenposten*-journalisten Per Kristian Aale som holdt det gående utover sommeren, bl.a. med assistanse fra Solbakk og menneskerettighets ekspert Gro Hillestad Thune, som begge selvsagt bare uttalte seg «på generelt grunnlag». Etter hvert som temperaturen steg tok professor Waal tyren ved hornene ved å foreslå at partene kunne møtes til intellektuell holmgang på seminaret Rusmiddelbrukere og forskeren, 2. og 3. oktober 2008.

Det lille heftet *Tidsskriftet* har bedt meg om å omtale, er innleggene fra dette seminaret: Sårbare grupper – forskningsetiske retningslinjer og prinsipper. Heftet har et felles forord av professorene Knut W. Ruyter, Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag, Jan Helge Solbakk, Seksjon for medisinsk etikk, Universitetet i Oslo, og Helge Waal, Senter for rus- og avhengighetsforskning, Universitetet i Oslo.

Seminaret ble en kombinasjon av et oppgjør med og en avrunding av den heftige mediediskusjonen som Ekgren, godt hjulpet av skupsøkende journalister, hadde startet på forsommeren. For den som ønsker å se professor Solbakk legge seg flat, kan kapitlet Noen (selv)kritiske refleksjoner, observasjoner og spørsmål anbefales. I tillegg er det en del bestilte innlegg fra andre forskere, som f.eks. Hvem tilhører en «sårbar gruppe» – og er det alltid beskyttelse de (vi) trenger? (Beate Indrebø Hovland, Lovisenberg diakonale høgskole), eller Når er et samtykke til rusavhengige personer etisk og juridisk bindende (Olav Gjelsvik og Edmund Henden, Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk, Universitetet i Oslo). Kvaliteten på innleggene er svært varierende, til dels

nokså dårlig. Mine to favoritter ble Knut Ruyters kapittel om risiko-nytte og frivillighet i forskning med rusbrukere og det førnevnte kapitlet om sårbare grupper av Beate Indrebø Hovland. Det innlegget jeg savner, som antakelig aldri ble bestilt, er et kritisk medievitenskapelig innlegg om hvordan to seriøse forskningsmagasiner som *Apollon* og *Verdt å vite* kunne ta så skammelig feil, og hvilken konsekvens dette fikk, både for resten av medieflokken og ikke minst for de impliserte forskerne som hadde fulgt alle regler og i stedet for å få støtte og forståelse ble beskyldt for å drive med «helt vanvittig forskning på narkomane». Her hadde det vært spennende med noen refleksjoner fra f.eks. Sigurd Allern.

Alle var selvsagt enige om at en intellektuell diskusjon av forskningsetiske prinsipper på rusfeltet er både viktig og nyttig, men det var nok symptomatisk at feltets «hare», ikke-forskeren Ekgren, forlot seminaret etter kort tid. Han innså vel kanskje at beskyldningene om manglende etikk hos forskerne ikke overlevde et kritisk, ikke-journalistisk søkelys.

Et lite hjertesukk til slutt: Hva er det som gjør at etikken rundt *forskningen* på rusbehandling lett kan tenne en offentlig debatt, mens prinsippet om å tilby «statsdop» til narkomane aldri har fått den offentlige etikkdiskusjonen det virkelig hadde fortjent?

Olaf Gjerløw Aasland

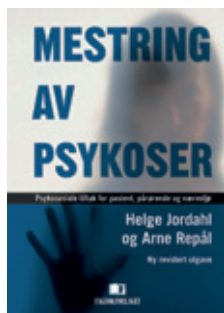
Legeforenings forskningsinstitutt

Psykososialt arbeid for psykosepasienter

Jordahl H, Repål A.

Mestring av psykoser

Psykososiale tiltak for pasient, pårørende og nærmiljø. 251 s, tab, ill. Bergen: Fagbokforlaget, 2009. Pris NOK 368 ISBN 978-82-450-0834-0

Målgruppen er helsefagsstudenter og andre som i sitt daglige virke skal forholde seg til pasienter med lengvarende psykoser. Forfatterne er psykologer med lang praktisk erfaring i å arbeide med pasienter og

pårørende. Det merkes i det klinisk nære språket og i den gjennomgående empatiske måten som stoffet fremstilles på.

Det er fire deler. Først beskrives schizofreni ut fra et faglig og et pårørende ståsted. Deretter gjennomgås på en kritisk måte

utviklingen av og innholdet i noen psykopedagogiske programmer for familiearbeid, og forfatterne unngår å «overselge» disse. Deretter går de relativt detaljert igjennom hvordan man i praksis arbeider med familiesamtaler, pårørendegrupper og undervisning om psykose, og omtaler svært kort kognitiv psykoterapi. Bare ett kapittel handler om mestring av symptomer og om stemmehøring. Tittelen *Mestring av psykoser* er derfor delvis misvisende for den som måtte ønske seg en hel bok om mestring. Ett kapittel handler om rus og psykose, ett om tidlig intervensjon, ett om miljøterapi og ett om intervensjon i nærmiljøet.

Dette er en typisk innføringsbok som egner seg godt for den som akkurat skal begynne å arbeide med mennesker som har langvarige psykoser. Den vil også være av interesse for leger i starten av psykiatriutdanningen og som en første orientering. Ved å lese denne får man et godt og valid inntrykk av hva psykososialt arbeid innebærer overfor denne pasientgruppen samt får en viss inngang til litteraturen. Man får også formidlet en både realistisk og innfølelse holdning til pasientene og de pårørende og til hva som kan og ikke kan gjøres for disse.

Per J. Wiggen Vaglum

Avdeling for medisinske atferdsfag
Universitetet i Oslo

Gode råd for vanskelige samtaler

Øvreeide H.

Samtaler med barn

Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner. 3. utg. 250 s. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2009. Pris NOK 349 ISBN 978-82-7634-583-4

Forfatterens intensjon er å nå alle som av profesjonelle grunner må snakke med barn om vanskelige livstemaer, som egen eller foreldres sykdom, skilsmisser og samværsordninger eller det å flytte i foster-

hjem. Eksemplene er i hovedsak hentet fra sakkynndigarbeid og arbeid i barnevernet og målgruppen er først og fremst yrkesgrupper innen dette fagområdet.

Som undertittelen sier, vektlegges både det systematiske og metodiske i det å samtale samtidig som det gis konkret veiledning og råd. Hovedbudskapet er at en samtale som skal gi barnet økt innsikt og egenmest-

ring, må være bygd på et dialogisk prinsipp, altså en gjensidig turtaking i samtalen, ikke den voksnes monolog om hva som er best for barnet. Den første og mer teoretiske delen er derfor viet nettopp samtaleprinsipper og typiske forhold som oppstår når det er konflikter og bekymring rundt et barns situasjon, og også en gjennomgang av barns kognitive utvikling og hvordan barn forstår og skaper sammenheng på ulike alderstrinn. Utover i teksten blir fremstillingen mindre teoretisk, og til sist kommer et kapittel som i hovedsak er praktisk rettet og som inneholder konkrete råd.

Forfatterens metodiske tilnærming er basert på nitid analyse av videooptak fra barnesamtaler, et hjelpemiddel som gir god innsikt i hva som åpner og hva som lukker for en god dialog. Han innfører også begrepet «trianglering», som innebærer at fagpersonen som snakker med barnet alltid må forankre en forståelse også hos barnets omsorgsperson, som jo er den som må bære dialogen videre når den profesjonelle samtalen er avsluttet. Øvreeide skal også berømmes for å understreke at velmente intervensjoner overfor barn kan få preg av omsorgssvikt dersom man ikke ivaretar hensynet til barnets nære relasjoner og viktige tilknytningspersoner.

Den teoretiske delen kan til tider virke litt språklig tung, i motsetning til den umiddelbare nærhet som formidles i de mer praktisk rettede avsnittene. Dette er nok mer en praksisbok enn en lærebok, og den vil være nyttig i situasjoner der leseren kan veksle mellom praktisk arbeid, veiledning og selvstudium. Allmennpraktikeren som søker gode råd bør begynne med siste kapittel og heller bla tilbake i teoridelen etter behov.

Jannike Engelstad Snoek

Klinikk for psykisk helse barn og unge
Oslo universitetssykehus, Ullevål

Personlige budskap om livet med diabetes

Grottdal S, red.

Livet med diabetes – i ord og bilder

230 s, ill. Oslo: Norges Diabetesforbund, 2009. Pris NOK 250 ISBN 978-82-90472-13-4

Dette er en spesiell bok, der mennesker med diabetes gir sterkt personlige budskap om sitt liv med sykdommen i relasjon til familie, venner, kjærester og helse-

personell. Det er stemmer til enkeltmennesker vi hører, og det disse modige mennes-